

Муниципальное бюджетное образовательное учреждение
средняя общеобразовательная школа с. Торгалыгский муниципального района
«Улуг-Хемский кожуун Республики Тыва»
668232, Республика Тыва, с. Торгалыг, улица Советская, дом 51

«Рассмотрено»
на педагогическом
совете протокол № 01
от 30.08.2024 г.

«Согласовано»
с заместителем директора
по учебно-воспитательной работе
Домбаа О. С.-Д.
«30» августа 2024 г.

«Утверждено»
приказом директора школы
от *10* 2024 г.
Санчы Э.Т.

Рабочая программа
по родной (тувинской) литературе для учащихся 9 класса
Уровень общего образования : основное общее образование, 5-9 классы
Срок реализации: 2024-2025 учебный год
Количество часов – 68 часов, 2 часа в неделю
Учебник «Тыва чогаал» для 9 класса общеобразовательных учреждений
Авторы: М.А.Күжүгет, Л.Х. Ооржак (К-2018)

Составитель: учитель родного языка и литературы Доржу А.А.

с. Торгалыг-2024 г.

Пояснительная записка

Данная программа составлена на основе примерной основной образовательной программы основного общего образования, составленной в соответствии с приказом Министерства просвещения Российской Федерации от 31 мая 2021 г. № 286 “Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования”; в соответствии с требованиями, предусмотренными Гигиеническими нормативами и Санитарно-эпидемиологическими требованиями, установленных СанПиН 3.1./2.4.3598-20 и СанПин 1.2.3685-21. Программа соответствует основной образовательной программе НОО и учебному плану МБОУСОШ с. Торгалыг на 2024-2025 учебный год.

ТЕМАТИКТИГ ПЛАННААШКЫН

Календарь-тематиктиг планнаашкын Россия Федерациязының чырыдыышкын яамызының 2023 чылдың май 18-те 370 дугаарлыг бадылаттынган дужаалынга (12.07.2023 N 74223, Минюст РФ) даянып, кылдынган.

9 класс – 68 ш.

Тема, эгениң ады	Программаның уjur-утказы	Шагы	Өөреникчилерниң күүседир уjurлуг кол-кол ажыл-чорудулгазы
Мөңгө даштың сарыны			

<p>Эрте-бурунгу тураскаалдар</p>	<p>Тыва литератураның сайзырап келген оруктары</p> <p>Бурунгу бижимел тураскаалдар</p> <p>«Күлтегин», «Күлтегинге тураскааткан биче бижик» (лит.очулга. Ю. Ш. Кюнзегеш, А. А. Даржай).</p> <p>«Означенное суурдан тывылган тураскаал» (очулга Ю. Ш. Кюнзегеш)</p>	<p>4</p>	<p>Тыва литератураның тыптып, сайзырап келген оруун, бадыткалдыг шингээдип өөренир.</p> <p>Таблица-биле ажыл: тыва литератураның тыптып, сайзырап келген оруун торадып өөредир. Тыва чогаалдың сорулгаларын, үндезилекчи-чогаалчыларның сайзыралга салдарының дугайында өөредиглиг чугаага киржир.</p> <p>Литературлуг терминнерни ажыглааары: литературлуг маадыр, омур-хевир, тема, идея болгаш чечен чогаалда көдүрттүнген чидиг айтырыглар, тыва литератураның сайзырап келген оруктары дээш оон өске билиишкиннерниң ужур-утказын билир. Баштайгы тыва чогаалдар, оларның бижиттинген онзагайлары-биле таныжары. Ниити медээден чугула бодалдарны ылгап, демдеглеп билири. Башкы, эш-өөрү-биле аас чугаага киржиң, айтырыгларга тода харыылаар.</p> <p>Орхон-енисей бижиктери төөгү, дыл база чогаал сайзыралының чажыттарын шыгжаан делегей чергелиг үнелиг чүүл дээрзин медереп билир. Бурунгу бижимел тураскаалдар, “Култегин” деп чогаалда девискээр, омур-хевирлер дугайында, бижиттинген аянынының дугайын сайгарып өөренир. Тоожуушкун кезектерин тодарадып билир.</p> <p>Чогаалдың тема болгаш идеязын тодарадыр сайгарылгалыг чугаага бодунуң бодалын илередип билир. Шүлүктү очулдурганының төөгүзүн өөренир. Көжээде бижимелдерни сайгарар эге билиглерни шингээдир. Эртеги-бурунгу бижиктерде чечен үе, чечен девискээр онзагайларын тывар.</p>
			<p>Дылдың чурумалдыг аргаларының чогаалда онзагайын илередир.</p> <p>Маадырның төрөөн черинге ынакшылды, шынчы чорукту көргүскениниң аянын тодарадыр.</p>

<p>Тыва чогаалчыларның шүлүк чогаалы</p>	<p>Ю. Ш. Кюнзегеш. Баллады «Көк-Эл», «Багырның хылыжы».</p> <p>А. А. Даржай. Шүлүк «Бурунгунуң изи-биле»</p> <p>И. Б. Иргит. Шүлүк «Көжээ дажы»</p>	<p>6</p>	<p>Балладаның тема, идеязын, болгаш композициязының онзагайын тодарадып, сюжеттин онзагайын, дылдың чурумалдыг аргаларының ажыглалын илередип билир. Чогаалдың жанрының онзагайын тодарадып чугаалаар. Теманы тодарадырының үндезинин илередип билир. Чогаалда көдүрттүнген чидиг айтырыгга, төөгүлүг болуушкуннарга, Көк- Элдин овурунга, чоннуң дарлакчылар-биле демиселин көргүскенингиң хамаарылгалыын тодарадып чугаалаар. Детальдың символиктиг утказын тодарадыр.</p> <p>Чогаалга план тургузуп, эдерти чугаалаар.</p> <p>Бижимел ажылдарның янзы-бүрү хевирлерин күүседир. Немелде материалдар-биле ажыдап билир.</p> <p>Чогаалдың тема, идеязын, үе болгаш девискээр дугайын тодарадып билир. Чогаалдың адының символиктиг утказы-биле ажылдап билир. Чогаалдың идеялиг утказын шиңгээдипалырынга үлегер домактарның, чечен сөстөрнүң салдарын билип турар. Авторнун туружун тодарадып, бот хуузунуң бодалдарын аас, бижимел логиктиг шын илередири.</p> <p>Шүлүктүн идеялиг ужур-утказын, хамааты сорук киришкинин тодарадыр. Мөзү-шынар айтырыының философчу утказын тайылбырлаар. Чагыг мотивин илереткенинин, чогаалдың дылының онзагайын тодарадып, ужур-утказын сайгарып шыдаар. Авторнун туружун лириктиг маадырның овурунга даянып, илередир билир.</p>
<p>Танды, Саян ийи сынның аразынга</p>			
<p>Тыва чогаалчыларның</p>	<p>С. К. Тока. Очерк «Каргыга чорааным»</p>	<p>6</p>	<p>Тыва литературада очерк жанрын сайзырадырынга чогаалчының үлүг-хуузун тодарадып билир.</p>

<p>проза чогаалы</p>	<p>Н. Ш. Куулар. Тоожу «Аңнаашкын соонда болчаг» (шилиттинген эгелер). <i>Теория литературы:</i> очерк дугайында билиг</p>		<p>«Каргыга чорааным» деп очеркти бижээниниң онзагайын иледерип билир. Тоожукчу маадырның омур-хевиринге үнелел бээри, тодаргай үени чогаалда чураанының онзагайын илередип билир. Дылдын чурумалдыг аргаларының онзагайын сайгарып, чогаалдың идеязын илередиринге дээштиг салдарын тодарадыр. Бижимел ажылдарны күүседип билир. Чогаалдың кол болгаш иштики темаларын тодарадып билир. Тыва литературада очерк жанрының сайзыралының төөгүзүнүн дугайында чугаага киржир. Очерктиң хевирлерин тодрадып шыдаар.</p> <p>Чогаалдың тема, идеязын тодарадыр, үе, девискээр байдалдарын чечен чураанын тодарадып сайгарып билири. Төөгү болгаш күрүне айтырыы деп билиишкиннерни номда бердинген айтырыгларга дүүштүр сайгарар. Төөгүде эрте-бурунгу түрктөр аразында эвилелчи болгаш чөрүлдээлиг хамаарылгаларның үнүп кээр чылдагааннарын сөзүглелге даянып шиңгээдир. Урандай болгаш Аялзаның омур-хевирлеринге даянып, хүлээлге (күрүне чергелиг) болгаш сагыш-сеткил (амы-хуунуң) чөрүлдээзи деп билиишкиннерни сайгарар, ынакшыл темазын ажыткан чугаага киржир. Боттуг чүүлдерниң (детальдар) омур-хевирлер чурруунга салдарлыын тодарадыр. Медерелдиг, аянның номчуур, дылдың чурумалдыг аргаларын илередир, оларның чогаалга салдарын тодарадыр, сюжеттиг шугумун тодарадып план тургузар. Чогаалдың кижизидикчи ужур-утказынга дүүштүр чугаага киржир.</p>
<p>Тыва чогаалчыларның шүлүк чогаалы</p>	<p>С. А. Сарыг-оол. Поэма «Саны-Мөге» (шилиттинген эгелер).</p>	<p>10</p>	<p>«Саны-Мөге» деп шүлүглелдин тема, идеязын тодарадыр. Чогаалда чураан болуушкуннарның болгаш Тыва төөгүзүнүн арыннарының харылзаалыын тодарадып билир. Авторнуң чогаалды бижээниниң аянын, дылдың чурумалдыг онзагайын илередир. Чогаалда чечен девискээр, чечен үени чогаалдан бадыткалдыг чижектер-биле илередир.</p>

	<p>М. Ы. Идам-Сюрюн. Баллада «Союспаң».</p> <p>С. Б. Пюрбю. Шүлүглел «Чечек». Шүлүк «Кара-Суг», «Хайыракан».</p>	<p>Шүлүглелдин маадырларының овор-хевиринге үнелелээр, «прототип» деп билиишкинге дүүштүр чергелештир сайгарып билир. Эгелерге план тургузары. Тыва литературада шүлүглелдин онзагай туружун амыдыралчы байдалдар-биле бадыткап билир. Бижимел ажылдарның янзы-бүрү хевирлерин күүседир. Аянынг номчулганы күүседир.</p> <p>«Союспаң» деп балладаның тыва литератураның хөгжүлдезинге туружун болгаш ужур-дуказын тодарары. Чогаалчының ажыл-чорудулгазы-биле таныжылга. Балладаның бижиттинген үезин, аас чогаалы-биле холбаалыын тодарадып билир. Портрет, пейзажтың тема болгаш идеи илередиринге салдарлыын тодарадыр.</p> <p>Лири-эпиктиг чогаалдарга хамааржыр чогаал жанрларын катаптаар, балладаның тургузуунуң, ужур-утказының онзагайын илередир. Литературлуг терминнер болгаш билиишкиннерни билир, ук билигни сайгарылгага чогумчалыг, билдилик ажыглап билир.</p> <p>«Чечек» деп шүлүглелдин бижиттинген төөгүзүн өөренир. кирилде кезээниң ужур-утказын тайылбырлап билир. Тема, идеяның болгаш композициязының онзагайын тодарадып билир.</p> <p>«Онегин строфазы» деп билиишкинниң тыва литератураның хөгжүлдезиниң оруунга көстүп келгенин өөренир. Шүлүглелдин бижиттингенинде чаңчылчаан тыва шүлүк тургузуундан ылгалдыын тодарадып билир. Композиция тургузуунда – портрет болгаш пейзаж салдарын илередири.</p> <p>Дылдың чурумалдыг аргаларының овор-хевирлер чурруунга, идеялиг утка илередиринге салдарлыын тодарадыр.</p> <p>Шүлүглелдин тыва литературада туружун тодарадыр. Критиктиг литература-биле ажылдап билир. Орус болгаш тыва литератураны деңгей сайгарып өөренир.</p> <p>Литература-теоретиктиг кол билиглерни ажыглап, ажылдап билир: лири-эпиктиг чогаалдар, баллада, шүлүглел, шүлүктээн</p>
--	--	--

	<p>З. А. Намзырай. Шүлүк «Аяк хээлиг Тыва чуртум» («Узорчатая моя Тува»).</p> <p><i>Теория литературы:</i> баллада, лиро-эпический жанр</p>	<p>роман, оларның тус-тус онзагайын тодарадып билир.</p> <p>С. Б. Пюрбюнүң хамааты лирикасын өөренип, шингээдир. «Кара-Суг», «Хайыракан» деп чогаалдарда философчу бодалдар, хосталга темазын чырытканының онзагайын тодарадып шингээдир. Бойдус чурумалын бижип тура, кижиниң чер, бойдус-биле чергелешкек хамаарылгалыын илередип өөренир.</p> <p>Лириктиг маадырның иштики сагыш-сеткилин илередир, авторнуң туружун тодарадырынга салдарын тывар. Бижик демдектериниң чогаалда ужур-утказын, дылдың чурумалдыг аргаларын сайгарар.</p> <p>Зоя Намзырайның чогаадыкчы допчу-намдары-биле таныжылга. Чогаалдыңхей-аът кииришкинниг адының символиктиг, деңнелгелиг утказын тодарадып билир. Төрээн черниң эрткен, амгы болгаш келир үезин илереткениниң онзагайын тодарадыр. Чогаалды сайгарып, дылдың чурумалдыг аргаларының салдарын сайгарар. Риториктиг айтырыгларның, адалгаларның, бижик демдектериниң ужур-утказын, идея илередиринге салдарын тодарадыр.</p>
<p>Тыва драматургия</p>	<p>В. Ш. Көк-оол. Трагедия «Хайыраан бот»</p> <p><i>Теория литературы:</i> трагедия</p>	<p>4</p> <p>Драматург В. Ш. Көк-оол оолдуң чогаадыкчы ажил-херээ-биле таныжылга. Тыва литератураның сайзыралының төөгүзүндө шииниң быжыг туружун база чогаалдың тема болгаш идея, сюжет болгаш композициязын тодарадып өөренир. Шииниң чөрүлдээниң чидиг талаларын болгаш маадырларның омур-хевирин, сюжет шугумунуң тода илереттинип турарын шинчилеп өөренир. Чуртталганың үнези, ынакшыл, мөзү-шынар айтырыгларын херек кырында амыдырал-биле холбаштырып сайгарар чугаага киржир.</p> <p>Чогаалдың трагедия жанрынга хамаарышканын тодарадыр, литературлуг терминер-биле ажилдаары: трагедия, чидиг чөрүлдээ, эрте-бурунгу Греция дээш оон-даа өске.</p> <p>«Хайыраан бот» деп ши дугайында сайгарылгалыг чүүлдер-биле ажилдап билир. Бижимел ажилдарның янзы-бүрү хевирлерин күүседир.</p>

Россия чоннарының литературазы. Делегей литературазы	В. Шекспир. Шии «Ромео биле Джульетта» (очул. С. Б. Пюрбю) (шилиттинген эгелер)	4	Бөлүктөп ажылдаары: чогаалдың тема болгаш идеязын илередир. Шекспирниң чогаалдарының тыва дылда очулгазының дугайында өөренир. Очулга ажылынга дүүштүр ханы билдилик болурун тодарадып өөренир. С. Б. Пюрбюнүн очулгаларының («онегин строфазы») дээштиин тодарадыр.
Дайын дээрге дарызыг чыт			
Тыва чогаалчыларның шүлүк чогаалы	С. Б. Пюрбю. Шүлүк «Тулчуушкунче» Баллада «Кызыл кош»	4	Шүлүктүн тема болгаш идеязын, сорук кириер көдүрлүүшкүнүн тодарадыр. Лириктиг маадырның оуру болгаш бүгү чоннун сеткил-хайнышкынныг оур-хевири чергелештир тодарадып сайгарар. Амыдыралда боттуг барымдааларга даянып, чогаалда болуушкуннар болгаш маадырларның оур-хевири холбаштырып сайгарар. Шүлүк чогаалының долу сайгарылгазын күүседир. Балладаның бижиттинген төөгүзүн тодарадыр, тема болгаш идея, тоожукчу маадырның мурнундан хамааты туружу бедик кылдыр чураан – тыва чоннун Кызыл Армияга бүгү талалыг дузазын көргүскен чоннун ниитижиткен оур-хевири тодарадып өөренир. Чогаал маадырларының оур-хевири болгаш чечен үени тайылбырлаар. Чогаалдың композициязын тодарадыр. Шээжи-биле аянын номчулганы күүседир.
Тыва чогаалчыларның проза чогаалы	С. А. Сарыг-оол. Тоожу «Белек». О. К.Саган-оол. Очерк «Арат чоннун мурнундан» (шилиттинген эгелер)	5	Тыва литератураның төөгүзүндө тоожунуң туружун тодарадыр. Чогаалдың бижиттинген төөгүзүн, чоннун ниити бедик көдүрлүүшкүннүг оур-хевири чогаалга даянып, тайылбырлаар. Чоннун патриотчу аажы-чаңын чураанының онзагайын илередир, сөзүглелдерге бадыткап тайылбырлаар. Дылдың чурумалдыг аргаларын ажыглаанының онзагайын тайылбырлап билер. Чогаалдың социал-төөгүлүг болгаш мөзү-шынар илереткен дээштиг талаларын сайгарып билер. Тыва литературада очерк жанрының сайзыраарына О. К.Саган-оолдун кириген үлүг-хуузун тодарадып өөренир.

			<p>Чогаалдың очерк жанрының сайзыраарына идиглиг бооп турарын тодарадыр. Идейлиг угланыышкынын болгаш темазын илередир. Тоожукчу маадырның овурун тода ажыдып билир.</p> <p>Чогаалда социал-төөгү болгаш мөзү-шынар айтырыгларын көдүргенин сайгарар чугаага киржир, бодунуу-биле билип турарын тайылбырлаар.</p>
Тос-ла чүзүн малымайны			
<p>Тыва чогаалчыларның шүлүк чогаалы</p>	<p>В. Л. Эренчин. Шүлүк «Дөнен-Шилгим»</p> <p>В. Л. Эренчин. «Кадарчы уруг»</p> <p>В. С. Серен-оол. Шүлүк «Өгже чалалга»</p>	2	<p>Көшкүн чоннарның езу-чаңчылдарын чогаалда илереткенин тодарадыр. Чоннуң аътка – шынчы өңнүүнге хамаарылганы илереткенин сөзүглелге болгаш өске үндезиннерге даянып, сайгарар.</p> <p>Чогаалдың идеялиг угланыышкынын болгаш темазын илередир. Шүлүкчүнүн чогаадыкчы ажил-херээ-биле таныжылга.</p> <p>Чогаалдың дылының чурумалдыг онзагайларын тодарадыр. Ынакшыл темазына бижиттинген баштайгы чогаалдарның бирээзи-биле таныжылга. Чогаалдың идея болгаш темазын илередир. Чогаалдың идеялиг утказын илередиринге деталь, диалогтарның салдырын сайгарып билир.</p> <p>Шүлүктүн тема болгаш идеязын тодарадыр.</p> <p>Тыва чоннуң эрте-бурунгудан бээр оран-савазына – өгге хүндүткел ёзуун илереткенин чогаалдың лириктиг маадырының овурунга даянып сайгарып өөренир. “Өг”, “октаргай” деп билиишкиннерниң философчу утказының шүлүкте илереп келгенин бадыткалдыг сайгарып билир. Шүлүк чогаалының долу сайгарылгазын күүседир.</p>
<p>Тыва чогаалчыларның проза чогаалы</p>	<p>Е. Т. Танова. Тоожу «Кара-Бай» (шилиттинген өгелер)</p>	4	<p>Е. Т. Танованың чогаадыкчы ажил-херээ-биле таныжылга. Тоожунуң идеялиг угланыышкынын болгаш темазын илередир. Чогаалда чечен үе, чечен болуушкунну илередип, үениң идеологтуг угланыышкынын сөзүглел болгаш амыдырал-биле холбап, тайылбырлап өөренир. Кол маадырның овуру болгаш оң портотивиниң дугайында сайгарып билир. Чогаалда социал-төөгү, өг-бүле, хуу амыдырал болгаш ниитилел амыдыралын</p>

			көдүргөн айтырыгларны бодунуу-биле билип турарыңга болгаш чогаал сөзүглелдеринге даянып, тайылбырлаар. Дылдың чурумалдыг аргаларын ажыглаанының онзагай дээштиин тайылбырлап билир.
Аспас дизе, хая көрүн			
Тыва чогаалчыларның проза чогаалы	А. А. Даржай. Тоожу «Оңгар» (шилиттинген эгелер) Чечен чугаа «Он рубль».	8	Чогаалдың символиктиг адының утказын тодарадып билир. Тоожуда ниити чуруттунган овор-хевирлер-биле ажылдаар. Чогаалда социал-төөгү, мөзү-шынар айтырыгларының көдүрттүнгенин сөзүглелге даянып, тайылбырлаар чугаага киржир. Маадырларның аажы-чаңыңга үнелел кылып билир. Чогаалда “оңгар” чурумалы маадырның иштики сагыш-сеткил илередириниң чепсээ дээрзин тайылбырлаар. Литературлуг терминнер ажыглап база чогаал сөзүглелинге даянып, «кижи», «өг-бүле» болгаш «ниитилел» деп билиишкиннерни сайгарарып, тайылбырлап билир. Чечен чугааның тема болгаш идеязын тодарадыр. «Адалар болгаш ажы-төл» темазын чогаалга даянып база херек кырында амыдырал-биле холбап, сайгарылгалыг чугаага киржир. Кырган-ава Сериниң ооң оглу Мөңгүн-оолдуң аразында хамаарылганы чидиг айтырыгны көдүргенин ханы сайгарып билир. Аваның сагыш-сеткилдиң иштики байдалын (психологиязын) монолог дузазы-биле илерткенин сайгарып билир. Детальдарның (боттуг чүүлдерниң), албан бижиктериниң идеялиг утка-хөөнүн илередиринге салдарлыын тодарадып билир. Дылдың чурумалдыг аргаларын, чагааларны ажыглаанының онзагай дээштиин тайылбырлап билир. Чогаалчының чогаадыкчы ажыл-чорудулгазын өөренир. Чогаалдың идеялиг утка-хөөнүн болгаш тематиказын илередип билир.
	Ф. Ш. Сегленмей. Тоожу «Тын дээш демисел» (шилиттинген эгелер)		

			<p>Социал-төөгү болгаш чүдүлге айтырыгларын сөзүглелге болгаш херек кырында амыдыралда байдалдарга даянып, тодаргай үелерде идеологтуг угланышкынар-биле холбаштыр сайгарып билир.</p> <p>Маадырларга ниити болгаш тус-тус үнелелди берип билир. Бедик билиг чедип алыр күзелдиг, берге орук эрткен тыва ламаларның болгаш хуурактарның омур-хевири сайгарып билир. Чогаалдың тургузуунун, дылының онзагайын тодаргайылгап өөренир. Ном саңынга болгаш Интернет-курлавырлар- биле ажылдап билир.</p>
<p>Тыва чогаалчыларның шүлүк чогаалы</p>	<p>М. К. Өлчей-оол. Шүлүк «Үш чүве кара», «Үш чүве дошкун», «Үш чүве дудуу».</p> <p>Э. Б. Мижит. Шүлүглел «Сүбедей» (шилиттинген эгелер).</p> <p>А. А. Даржай. Шүлүк «Тыва дылым»</p>	6	<p>Шүлүктүң тема болгаш идеязын тодарадыр. Чогаалдың аас чогаалы-биле холбаазын илередип билир. Тыва шүлүк чогаалында үштээн тывызык-шүлүктер деп хевири-биле таныжар, сөзүглел-биле ажылдап билир.</p> <p>Шүлүктү сайгарып билир. Дылдың чурумалдыг аргаларын ажыглаанының онзагай дээштиин тайылбырлап билир.</p> <p>Шүлүглелинде тема, идеяны тодаргайлап, чечен үениң онзагайының дугайында өөредилге сайгарылгалыг чугаага киржир, тайылбырлап билир.</p> <p>Чогаалдың композиция тургузуунда онзагай талаларны: Сүбедейниң кыйгызын, Черниң харызын, Сүбедей болгаш Чингис-Хаанның диалогун, хары-кыйгыны база Сүбедейниң ырызын, авторнун чогаалды бижиирде философчу аянын, угаап-бодаашкынын тодарадып билир. Шүлүглелди сайгарып билир.</p> <p>Чогаалда тема, идеяны тодаргайлап билир. «Шүлүк- тураскаадыг» деп билишкенин тайылбырлап өөренир. Чогаалдың идеялиг угланышкынын тодарадыр, лириктиг маадырның, оон хамааты туружун чогаал сөзүглелинге даянып сайгарар, илередип билир.</p> <p>«Ыдык», «ат-алдар» болгаш «чоннун салым-чолу» деп билишкениннерниң утка-хөөнү-биле ажылдап билир. Дылдың чурумалдыг аргаларын ажыглаанының онзагай дээштиин</p>

			илереди, оон ужур-утказын тайылбырлап билир. Чогаалды сеткил-хайнышкынныг номчуур, шээжи-биле аянныг чугаалап билир.
Россия чоннарының литературазы. Делегей литературазы	В. Г. Распутин. Тоожу «Дириг чорааш черле утпа» (очул. А. К. Калзан) (шилиттинген эгелер) <i>Төлевилел ажылы</i>	4	Чогаалдың тема, идеязын тодарадыр. Солдат шериг хүлээлге – дайынче шынчы сөс дугайында чугаага бодалын илереди, киржир. Маадырның омур-хевиринге үнелел бээр. Ниити ажилдаары: «Дириг чорааш черле утпа» деп төлевилелди күүседир.
Катаптаашкын, курлавыр – 1 ч.			

КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ПЛАННААШКЫН

9 класс – 68 ш.

№	Эгенинады	Тема	Шагы	План ёзугаар эрттиргени	Херек кырында эрттиргени
	Мөңгө даштың сарыны				
1-4	Эрте-бурунгу тураскаалдар	Тыва литератураның сайзырап келген оруктары	1		
		Бурунгу бижимел тураскаалдар «Күлтегин», «Күлтегинге тураскааткан бичебижик» (лит.очулга. Ю. Ш. Кюнзегеш, А. А. Даржай).	2		
		«Означенное суурдан тывылган тураскаал»(очулга Ю. Ш. Кюнзегеш)	1		
5-10	Тыва чогаалчыларның шүлүк чогаалы	Ю. Ш. Кюнзегеш. Баллады «Көк-Эл», «Багырның хылыжы».	2		
		А. А. Даржай. Шүлүк «Бурунгунуң изибиле»	2		

		И. Б. Иргит. Шүлүк «Көжээ дажы»	2		
	Танды, Саян ийи сынның аразынга				
11-16	Тыва чогаалчыларның проза чогаалы	С. К. Тока. Очерк «Каргыга чорааным»	3		
		Н. Ш. Куулар. Тоожу «Аңнаашкын соондаболчаг» (шилиттинген эгелер). <i>Теория литературы: очерк дугайында</i> билиг	3		
17-27		С. А. Сарыг-оол. Поэма «Саны- Мөге»(шилиттинген эгелер).	3		
		М. Ы. Идам-Сюрюн. Баллада «Союспаң».	2		

		С. Б. Пюрбю. Шүлүглел «Чечек». Шүлүк «Кара-Суг», «Хайыракан».	2		
		З. А. Намзырай. Шүлүк «Аяк хээлиг Тывачуртум» («Узорчатая моя Тува»).	2		
		<i>Теория литературы:</i> баллада, лиро- эпический жанр	1		
28-31	Тыва драматургия	В. Ш. Көк-оол. Трагедия «Хайыраан бот» <i>Теория литературы:</i> трагедия	4		
32-35	Россия чоннарының литературазы. Делегей литературазы	В. Шекспир. Шии «Ромео биле Джюльетта» (очул. С. Б. Пюрбю) (шилиттинген эгелер)	4		
Дайын дээрге дарызыг чыт					
36-39	Тыва чогаалчыларның шүлүк чогаалы	С. Б. Пюрбю. Шүлүк «Тулчуушкунче»	2		
		Баллада «Кызыл кош»	2		

40-44	Тыва чогаалчыларның проза чогаалы	С. А. Сарыг-оол. Тоожу «Белек». О. К.Саган-оол. Очерк «Арат чоннуң мурнундан» (шилиттинген эгелер)	3 2	.	
Тос-ла чүзүн малымайны					
45-46	Тыва чогаалчыларның шүлүк чогаалы	В. Л. Эренчин. Шүлүк «Дөнен- Шилгим», «Кадарчы уруг» В. С. Серен-оол. Шүлүк «Өгже чалалга»	1 1		
47-50	Тыва чогаалчыларның проза чогаалы	Е. Т. Танова. Тоожу «Кара-Бай» (шилиттинген эгелер)	4		
Аспас дизе, хая көрүн					

51-57	Тыва чогаалчыларныңпроза чогаалы	<p>А. А. Даржай. Тоожу «Оңгар» (шилиттингенэгелер)</p> <p>Чечен чугаа «Он рубль».</p> <p>Ф. Ш. Сегленмей. Тоожу «Тын дээш демисел» (шилиттинген эгелер)</p>	<p>3</p> <p>2</p> <p>2</p>		
58-63	Тыва чогаалчыларныңшүлүк чогаалы	<p>М. К. Өлчей-оол. Шүлүк «Үш чүве кара», «Үшчүве дошкун», «Үш чүве дудуу».</p> <p>Э. Б. Мижит. Шүлүглел «Сүбедей»(шилиттинген эгелер).</p> <p>А. А. Даржай. Шүлүк «Тыва дылым»</p>	<p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>		
64-67	Россия чоннарының литературазы. Делегей литературазы	<p>В. Г. Распутин. Тоожу «Дириг чорааш черле утпа» (очул. А. К. Калзан) (шилиттинген эгелер)</p> <p><i>Төлевилел ажылы</i></p>	4		
68	Катаптаашкын, курлавыр – 1 ч.				

